

A Habsburg Birodalom és Magyarország a XIX. század elején II.

Magyarország és a birodalom egyéb területeinek viszonya a reál-, vagy perszónalunió kérdését tekintve sem feltétlenül egyértelmű. A törvények (ld. Corpus Iuris) alapján perszónaluniós kapcsolat képe bontakozik ki előttünk, melyet tovább erősít az önálló magyar kormányzervek (Kancellária, Kamara, stb.), ill. az önálló magyar országgyűlés megléte is. A Pragmatica Sanctio 1722-1723-as elfogadásával a rendek ugyan elfogadták a Habsburgok leányági öröklését, de nem mondták ki, hogy a trónörökös nem kell megkoronázni, s a törvények szerint hivatalosan csak megkoronázása után gyakorolhatja jogait, ill. Magyarországot - bár az nem választható el a birodalomtól - saját törvényei szerint kell kormányoznia. Működési szempontból viszont reálunióról van szó, az uralkodó döntéseinek meghozatala során nem Magyarország, hanem az összbirodalom (*Gesamtmonarchie*) érdekeit tartja szem előtt. A birodalmi kormányzervek (Udvari Kancellária, Udvari Kamara, stb.) jogköre nem terjed ki Magyarországra, de - mivel tanácsadói az uralkodónak - tanácsaikkal befolyásolják az uralkodó Magyarországra vonatkozó döntéseit is. A Pragmatica Sanctio szerint a birodalom a külső támadással szemben közösen védekezik, s ez megköveteli a hadügyek közös irányítását és a külügyek összehangolását is (utóbbit épp a magyar rendek követelték meg a török háborúk időszakában). Ezek a kérdések viszont igazából nincsenek törvényileg is tisztázva, s Magyarország és a Lajtán túli területek viszonyát hosszú ideig nem sikerül rendezni. Ez az 1848-as események szempontjából is döntő fontosságú lesz, hisz nemcsak az udvar, hanem a magyarországi beavatkozást ténylegesen kikényszerítő liberális bécsi polgárok is szeparatista mozgalmat láttak minden magyar reformtörekvésben, holott azok csak azt szolgálták volna, hogy Magyarország ne alávettetje, hanem egyenrangú partnere legyen Ausztriának a birodalmon belül; ekkor már nem a törökök, hanem a *pánszlávizmus* fenyegetése miatt. Bécsben látják azt, hogy szükség van a modernizációra, mint ahogy azt is, hogy erre a nemesi adózás kérdése miatt a magyar nemesség nem hajlandó, holott ekkor az már Nyugat-Európában bevett gyakorlatnak számít. II. József felismeri, hogy bármilyen szükséges legyen is a modernizáció, a rendek ellenállásával szemben azt nem tudja keresztülvinni. A reformkorban már megfogalmazzák azt, hogy a reformokat nem az uralkodónak, hanem az országgyűlésnek kell keresztülvinnie megfontolt és integráns módon, ám a reformintézkedésekre ekkor már nem hajlandó a bécsi udvar, mert úgy látja, hogy a polgári fejlődés egyfajta nemzetiségi fejlődést fog elindítani a nemzetiségek sorában, s ez hosszú távon a birodalom széthullásához vezet majd. Reformokra ettől függetlenül szükség van; hiszen pl. a védekezéshez szükséges haderő felállításához már az osztrák örökös tartományokban sincs elegendő forrás (az 1848-as szabadságharcot is csak orosz segítséggel tudják leverni). A krími háború, Solferino és Königrätz után pedig már a bécsi udvar is belátja, hogy feltétlenül szükség van reformokra, s így indulhat el majd az ország - az 1867-es kiegyezést követően - a polgári átalakulás útján.

A birodalom államszervezetét tekintve közvetlenül az uralkodó mellett állt az elméletileg csupán adminisztratív segítségre hivatott Kabinet (amely *Colloredo* gróf irányítása alatt gyakorlatilag *I. Ferenc* (1792-1835) döntéshozó testületévé vált). 1761-ben szervezték meg a szervezeti összehangolásra és tanácsadásra hivatott Államtanácsot, melynek jelentősége egyre csökkent, s feladatait - bár a századfordulón létrehozták a Kabinet-minisztériumot és az Állam-, és Tanácskozási Minisztériumot - lényegében a már döntéshozó szervként is funkcionáló négytagú (Metternich, *Kolowrat*, Ferenc Károly és Lajos főhercegek), a kortársak által kamarillának nevezett Államértekezlet (*Staatskonferenz*) vette át. A Házi, Udvari és Állami Kancellária feladata volt a külügyek intézése. A hadügyeket az Udvari Haditanács igazgatta, mely területi igazgatási szervekkel - főhadparancsnokságok - is rendelkezett. A pénzügyi igazgatás feladatait az Udvari Kamara (*Hofkammer*) látta el. A Rendőrminisztérium (*Polizei-hofstelle*) hatásköre nem terjedt ki Magyarországra. A Legfelső Igazságügyi Hivatal (*Oberste Justizstelle*) az igazságszolgáltatás adminisztratív irányítása mellett fellebbviteli bírósággént is funkcionált. Az örökös tartományok igazgatásának legfőbb szerve az Egyesített Udvari Kancellária (*Vereinigte Hofkanzlei*) volt, Magyarország ügyeiben a Magyar Királyi, míg Erdélyt illetően az Erdélyi Kancellária volt illetékes.

Ajánlott irodalom:

Gergely András (szerk.): Magyarország története a 19. században. Osiris Kiadó, Bp., 2005.